

Õiglase hüvituse nõude esitamise juhised (konventsiooni artikli 41 alusel esitatavad nõuded)

I. Üldpõhimõtted

1. Õiglast hüvitust ei määrata automaatselt pärast seda, kui Euroopa Inimõiguste Kohus on tuvastanud konventsiooni või selle protokollidega tagatud õiguse rikkumise. Artiklis 41 on sõnaselgelt ette nähtud, et inimõiguste kohus võib määrata õiglase hüvituse üksnes siis, kui riigisisene õigus lubab ainult osalist hüvitust, ja sedagi ainult vajaduse korral.
2. Inimõiguste kohus määrab hüvituse ainult siis, kui see on olemasolevatel asjaoludel õiglane. Seega arvestatakse eelkõige iga kohtuasja asjaolusid. Inimõiguste kohus võib otsustada, et rikkumise tuvastamine on teatud juhtudel piisav õiglane hüvitus, ilma et oleks vaja määrata rahalist hüvitust. Kohus võib õigluse põhimõttele toetudes määrata hüvituseks väiksema summa, kui oli tegelik kahju või kulutused, või jätta see üldse määramata. Näiteks juhul, kui kahju või kulutuste suuruse on tinginud kaebaja enda süü. Hüvituse suuruse määramisel võib inimõiguste kohus võtta arvesse ka kaebaja kui rikkumises kannatanu ja lepinguosalise riigi kui avaliku huvi eest vastutaja positsioone. Tavaliselt võtab kohus arvesse riigi majanduslikku olukorda.
3. Kui inimõiguste kohus määrab hüvituse artikli 41 alusel, võib ta juhendada riigisisestest standarditest, kuid ta ei ole kohustatud neist lähtuma.
4. Kaebajat hoiatatakse, et õiglase hüvituse määramise eeltingimuseks on konventsiooni ja kohtu reglemendi vormi- ja sisuliste nõuete järgimine.

II. Õiglase hüvituse nõude vorminõuded

5. Õiglase hüvituse nõude esitamise tähtajad ja muud vorminõuded on sätestatud kohtu reglemendi reeglis 60, mis näeb ette:
 1. Kaebaja, kes soovib, et juhul kui inimõiguste kohus leiab tema konventsioonijärgsete õiguste rikkumise määrataks talle õiglane hüvitus konventsiooni artikli 41 alusel, peab esitama selleks eraldi nõude.
 2. Kaebaja peab esitama kõik nõuded detailselt, koos kõikide nõudeid tõendavate dokumentidega kaebaja sisuliste märkuste esitamise tähtaja jooksul, kui koja esimees ei ole otsustanud teisiti.
 3. Kui kaebaja ei täida eelmistes lõikudes nimetatud nõudeid, võib koda jätta tema nõude osaliselt või täielikult läbi vaatamata.

Seega nõuab inimõiguste kohus, et esitataks eraldi nõuded, mida tõendavad asjakohased dokumendid, vastasel juhul võib kohus jätta hüvituse määramata. Inimõiguste kohus jätab läbi vaatamata ka need nõuded, mis on esitatud kaebuse plangil, kuid mida ei ole menetluse asjakohases staadiumis uuesti esitatud või mis ei ole esitatud tähtajaks.

III. Õiglase hüvituse nõude sisulised nõuded

6. Konventsiooni artikli 41 alusel määratakse õiglane hüvitus järgmistel juhtudel:
 - a) varaline kahju;
 - b) mittevaraline kahju;
 - c) kohtukulud.

1. Kahjust üldiselt

7. Väidetava rikkumise ja nõutud kahju vahel peab olema selge põhjuslik seos. Inimõiguste kohus ei arvesta väidetava rikkumise ja kahju vahelist nõrka seost ega lihtsalt spekulatsiooni selle kohta, mis oleks võinud juhtuda.
8. Kahju eest võidakse määrata hüvitus määral, mil selline kahju on tekkinud tuvastatud rikkumise tulemusena. Mingit hüvitust ei määrata kahju eest, mis on tekkinud sündmuste või olukordade tagajärjel, mille puhul ei ole konventsiooni rikkumist leitud. Samuti ei määrata hüvitust kaebuste eest, mis on tunnistanud vastuvõetamatuks menetluse varasemas staadiumis.
9. Inimõiguste kohus määrab hüvituse, et heastada kaebajale rikkumise tegelikud kahjulikud tagajärjed. Hüvituse määramise eesmärk ei ole lepinguosalise riigi karistamine. Seetõttu on inimõiguste kohus seni pidanud sobimatuks nõustuda kahjunõuetega, mis on märgistatud kui karistuslikud, raskendavad või hoiatavad.

2. Varaline kahju

10. Varalise kahju hüvitamise põhimõtte on, et kaebajale tuleb luua olukord, milles ta oleks siis, kui tuvastatud rikkumist ei oleks toimunud (*restitutio in integrum*). See võib hõlmata nii tegelikult kantud kahju (*damnum emergens*) kui ka tulevikus saamata jääva või vähem saadava tulu (*lucrum cessans*) hüvitamist.
11. Kaebaja peab tõendama, et varalise kahju põhjustas rikkumine või väidetav rikkumine. Kaebaja peab esitama asjakohased dokumendid, mis tõendavad mitte üksnes kahju olemasolu, vaid ka kahju suurust või väärtust.
12. Tavaliselt sisaldab inimõiguste kohtu määratud hüvitus kogu arvutatava kahju summat. Kui tegelikku kahju ei ole võimalik täpselt arvutada, hindab inimõiguste kohus tema käsutuses olevaid fakte. Nagu eespool punktis 2 märgitud, võib inimõiguste kohus õigluse põhimõttest lähtudes määrata ka osalise hüvituse.

3. Mittevaraline kahju

13. Inimõiguste kohtu määratav hüvitus mittevaralise kahju eest peaks pakkuma rahalise hüvituse mittemateriaalse kahju eest, milleks on näiteks hingelised ja füüsilised kannatused.
14. Mittevaralise kahju olemusest tulenevalt ei ole võimalik selle suurust täpselt arvutada. Kui sellise kahju olemasolu on tõendatud ja kui inimõiguste kohus leiab, et tuleb määrata rahaline hüvitus, hindab ta kahju õigluse põhimõtte alusel, arvestades kohtupraktikast tulenevaid standardeid.
15. Kaebaja, kes soovib saada hüvitust mittevaralise kahju eest, peaks ära märkima summa, mis on tema arvates õiglane. Kaebaja, kes leiab, et ta on rohkem kui ühe rikkumise ohver, võib nõuda kas ühekordset summat kõikide väidetavate rikkumiste eest või iga väidetava rikkumise eest eraldi.

4. Kohtukulud

16. Inimõiguste kohus võib määrata, et hüvitatakse kaebaja kantud kulutused, mis on tehtud esmalt riigisisel tasandil ja hiljem inimõiguste kohtu menetluses selleks, et hoida ära rikkumist või saada selle eest hüvitust. Kohtukulud hõlmavad üldjuhul õigusabikulu, riigilõive jms. Need võivad sisaldada ka reisi- ja elamiskulu, eelkõige kui kulutused on tehtud inimõiguste kohtu istungil osalemiseks.
17. Inimõiguste kohus rahuldab kohtukulude nõude üksnes määral, mil selline nõue on otseselt seotud leitud rikkumisega. Kohus jätab rahuldamata nõuded, mis on seotud kaebustega, mille puhul rikkumist ei tuvastatud või mis tunnistati vastuvõetamatuks. Seetõttu võib kaebaja seostada eraldi nõuded konkreetsete kaebustega.
18. Kulutused peavad olema tegelikult kantud. Kaebaja peab olema need teinud või peab olema kohustatud neid tegema seadusest või lepingust tulenevate kohustuste alusel. Kõik summad, mis on riigisiselt või Euroopa Nõukogu poolt makstud tasuta õigusabina, arvatakse määratavast summast maha.
19. Kulutused peavad olema olnud vajalikud. Need peavad olema olnud vältimatud, et hoida ära rikkumist või saada selle eest hüvitust.
20. Kulutuste suurus peab olema mõistlik. Kui inimõiguste kohus leiab, et kulutused on ülemäärased, määrab ta tema hinnangul mõistliku summa.
21. Inimõiguste kohtus nõuab, et esitataks tõendid, näiteks üksikasjalikud arved. Arved peavad olema piisavad detailsed, et inimõiguste kohus saaks otsustada, millisel määral eespool nimetatud nõuded on täidetud.

5. Informatsioon hüvituse maksmise kohta

22. Kaebaja peab andma teada, millisele pangakontole ta võimalikku hüvitist soovib saada. Kui ta soovib mingi summa, näiteks kulutuste eest määratud summa, eraldi maksmist, näiteks otse tema esindaja pangakontole, tuleb see eraldi märkida.

IV. Inimõiguste kohtu poolt hüvituse määramise viis

23. Inimõiguste kohus määrab hüvituse üldjuhul rahas, mida peab maksma kostjariik leitud rikkumise ohvrile. Väga harvadel juhtudel võib inimõiguste kohus määrata otsusega tegevusjuhise, mille eesmärk on lõpetada kõnealune rikkumine või see heastada. Inimõiguste kohus võib siiski oma äranägemise järgi anda kohtuotsuste täitmiseks juhiseid (konventsiooni artikkel 46).
24. Artikli 41 alusel määratav rahaline hüvitus on üldjuhul arvestatud eurodes, olenemata kaebaja nõudest. Kui kaebajale makstakse hüvitus muus valuutas kui euro, märgib inimõiguste kohus otsuses, et määratud summa tuleb konverteerida taotletud valuutasse makse tegemise päeva vahetuskursiga. Kaebaja peab sellega arvestama.
25. Inimõiguste kohus võib omal algatusel määrata väljamaksetele tähtaja, tavaliselt on see kolm kuud alates kohtuotsuse jõustumisest. Inimõiguste kohus määrab otsuses ka intressi, mis tuleb maksta, kui tähtaega ületatakse. Tavaliselt tuleb maksta summalt lihtintressi, mis on kolm protsendipunkti suurem Euroopa Keskpanga laenuintressi piirmäärast.